

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ПЕРЕДМОВА

У системі педагогічних дисциплін методика викладання української мови посідає вагомe місце, вивчення якої майбутніми фахівцями початкової ланки освіти сприяє глибокому засвоєнню принципів, методів, прийомів та форм роботи з учнями початкових класів у процесі навчання грамоти, літературного читання, теорії мови, розвитку усного та писемного мовлення.

Сучасна школа чекає на вчителя з глибокими знаннями мовно-мовленнєвої і методичної підготовки; учителя, який може не лише вчити дітей, а й діяти разом з ними; учителя, який спроможний організувати дітей до роботи, використовуючи інноваційні технології навчання, що буде сприяти розвитку активного мислення учнів, своєчасному виявленню їхніх потенційних можливостей.

Як практикуючі учителі початкових класів, так і майбутні вчителі можуть почерпнути багато знань з підручників «Методика навчання української мови в початковій школі» за науковою редакцією М.С. Вашуленка (К.: Літера ЛТД, 2010 р.) та «Методика навчання української мови у початкових класах шкіл з російською мовою викладання» О.Н. Хорошковської (К.: Промінь, 2006 р.). Але є потреба для майбутніх учителів початкової ланки освіти відібрати найосновніше зі змісту навчання підручників і з інших джерел здобуття знань та представити у лекційно-практичному курсі з методики навчання української мови у початковій школі за вимогами «Навчального плану підготовки учителя за напрямом підготовки 6.010102 «Початкова освіта»».

У цьому підручнику подається лекційний зміст навчання з розділів «Методика навчання грамоти» та «Методика літературного читання», а також орієнтовні зразки уроків для проведення практичних занять з використанням як традиційних, так і інноваційних методів, прийомів та різноманітних форм роботи на уроках навчання грамоти та літературного читання.

Розділ 1.
Методика навчання грамоти

Розділ 2.
Методика літературного читання

Розділ 1.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ

ЛЕКЦІЯ №1

(2 години)

ВСТУП.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА НАУКА (СТУДЕНТАМ НА САМОСТІЙНЕ ОПРАЦЮВАННЯ)

ПЛАН

1. Методика навчання мови як педагогічна наука.
2. Принципи навчання української мови.
3. Методи навчання української мови.
4. Вимоги до обсягу знань учителя для успішного навчання дітей початкових класів української мови.

ЛІТЕРАТУРА:

5, 7, 47, 51, 52, 59, 67, 68.

1. Методика навчання мови як педагогічна наука.

Джерела збагачення методики:

- практичний досвід;
- узагальнення передового педагогічного досвіду;
- новітні дослідження в галузі теорії мови;
- методичний експеримент;
- створення нових програм, підручників, систем навчання;
- конструювання нових типів уроків.

ПРЕДМЕТОМ дослідження є процес оволодіння українською мовою в умовах навчання дітей у початковій школі

Складові методики викладання мови

Теоретична	Практична
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наукові основи методики викладання мови. 2. Історія виникнення та розвиток методів навчання мови. 3. Структура і форми організації навчального процесу. 4. Наукові вимоги до підручників та посібників. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Методи та прийоми навчання мови. 2. Упровадження конкретних методів та прийомів у процес вивчення мови.
Мета	Мета
<ol style="list-style-type: none"> 1. Дослідити процес оволодіння знаннями та вміннями, його закономірності. 2. Визначити принципи навчання, методи, прийоми та форми роботи. 3. Створити наукову основу структури уроків. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Озброїти учителів системою методів та прийомів, спрямованих на оволодіння мовою. 2. Поєднанням традиційного навчання з інноваційними технологіями сприяти розумовому розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Як педагогічна наука методика навчання мови керується настановами педагогіки (дидактики), яка визначає загальну теорію освіти і навчання, а також теорії виховання в процесі навчання української мови і читання. Методика будує свою теорію, функціонує та розвивається також у зв'язку з іншими науками.

Зв'язки методики навчання української мови з іншими педагогічними науками

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	<ul style="list-style-type: none"> → Історія педагогіки → Педагогіка → Психологія (вікова, педагогічна, соціальна) → Лінгвістика (мовознавство: <ul style="list-style-type: none"> • фонетика і фонологія; • лексикологія; • стилістика; • граматики; • графіка і орфографія; • синтаксис і пунктуація) → Психолінгвістика (закономірність породження і сприйняття висловлювань) → Лінгводидактика (наука про закономірності вивчення мови як системи) → Літературознавство → Анатомія, фізіологія → Теорія, філософія
---	---

2. Принципи навчання української мови.

Навчаючи дітей української мови, практикуючому учителю необхідно знати принципи та методи навчання української мови і керувати ними у навчальній роботі з учнями початкових класів.

Принципи — це найважливіша категорія теорії навчання. Вони відображають закономірності навчального процесу, регулюють діяльність учителя та учнів, зберігають своє загальне значення в навчанні всіх дисциплін і на всіх його етапах; відбивають у своєму змісті фундаментальні закономірності навчання, які об'єктивно існують у реаль-

ному педагогічному процесі (Ярмаченко М. Педагогічний словник. – К.: Педагогічна думка, 2008).

Принципи навчання у процесі історичного розвитку змінюються: окремі втрачають своє значення, інші набувають нового змісту. Для сучасної школи характерною є система принципів, зумовлених завданнями всебічного розвитку людини.

Система принципів:

- наочності;
- всебічного розвитку особистості;
- цілісного впливу навчально-виховного процесу;
- природовідповідності організації навчання;
- наступності та перспективності навчально-виховного процесу;
- взаємозв'язку навчання і розвитку;
- мотиваційного забезпечення навчально-виховного процесу;
- співробітництва;
- індивідуалізації і диференціації навчання;
- наочності, міцності і дієвості результатів навчання.

(Педагогічний словник / М. Ярмаченко. – К.: Педагогічна думка, 2008. – С. 376.)

Принципи враховуються при складанні навчальних програм, підручників, посібників. Вони визначають організацію всього навчально-виховного процесу.

Окрім названих принципів, методика дотримується власних, *лінгво-дидактичних принципів*:

- **розуміння** мовних значень (лексичних, граматичних, синтаксичних);
- **оцінки виразності** (використання епітетів, метафор, порівняння);
- **розвитку чуття мови** (усвідомлення правильності свого і чужого мовлення; розуміння лексичного значення слів і їх доречного використання; уміння виділяти логічний наголос у реченнях і відчувати потрібний темп мовлення; володіти культурою мовлення);
- **координації** усного і писемного мовлення, за якими освоєння усного мовлення передує писемному;
- **пришвидшення** темпу навчання (засвоєння інших предметів перебуває в залежності від засвоєння мовних знань).

Ці принципи враховуються при доборі часткових методів і прийомів викладання української мови.

3. Методи навчання української мови.

Метод — це шлях дослідження, спосіб досягнення відповідної мети, розв'язання конкретного завдання; сукупність засобів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності (І. Зязюн. Педагогічний словник. — 313 с.).

Метод навчання — це спосіб досягнення навчальної мети, система послідовних взаємопов'язаних дій учителя й учнів, які забезпечують засвоєння змісту освіти.

Методи навчання української мови в початковій школі — це способи роботи учителя та учнів, за допомогою яких досягається оволодіння знаннями, уміннями та навичками, формується світогляд учнів, розвиваються їх здібності.

Класифікація методів навчання мови можлива за такими ознаками:

- за характером керівництва розумовою діяльністю учнів:
 - ✓ пояснювально-ілюстративний (матеріал пояснюється на зразках прикладів до його усвідомлення);
 - ✓ репродуктивний (матеріал завчається за підручником і відтворюється без змін);
 - ✓ продуктивний (після засвоєння теоретичного матеріалу виконуються завдання на практичне його використання);
 - ✓ проблемний (як правило, його застосовують після повного вивчення блоку мовного матеріалу і коли постає питання, чому так, а не інакше пишеться це слово; потрібно знайти правильну відповідь і довести теоретичним правилом);
 - ✓ частково-пошуковий (евристичний — усвідомлюються учнями окремі елементи нових знань завдяки розв'язанню поставлених завдань);
 - ✓ дослідницький (знаходження шляхів розв'язання поставлених завдань);
- за джерелом знань:
 - ✓ наочні (всі можливі таблиці, ТЗН, картини, схеми, кінокадри і т.п.);
 - ✓ словесні (розповідь, повідомлення, бесіда) — ці методи сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності, розвитку говоріння, діалогічного та монологічного мовлення;
 - ✓ практичні;

- за напрямком діяльності:
 - ✓ практичні (вміння використовувати набуті знання на практиці та переносити їх в інші умови; вони бувають імітаційні, конструктивні, творчі);
 - ✓ практико-теоретичні (використання набутих знань у процесі виконання практичних завдань);
 - ✓ теоретичні (використання теоретичного матеріалу, за допомогою якого можна запобігти помилкам у процесі виконання вправ та написання контрольних робіт).

Майбутньому учителеві потрібно знати методи, які відповідають етапам навчального процесу. Це методи, що застосовуються на етапі мотивації та стимулювання; методи, що сприяють засвоєнню нового матеріалу, закріпленню нових знань, контролю та оцінюванню знань, умінь та навичок.

Окремий аспект на сучасному етапі розвитку методики становлять інтерактивні методи навчання: метод проектів, метод «Прес», мозковий штурм, гронування, асоціативний куш, мікрофон, акваріум (детальніше див. «Методика навчання української мови в початковій школі» / ред. М.С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – С. 9).

Для успішного оволодіння учнями початкової школи знаннями та вміннями з української мови учителеві потрібно володіти на високому рівні культурою слова як потужним методом і засобом навчання. Адже, насамперед, за допомогою слова вчитель організовує засвоєння мовних знань учнями, формує комунікативні вміння і навички.

Окрім слова як дидактичного засобу навчання, необхідно мати діючі підручники, навчально-методичні посібники, таблиці, картини, роздавальний та демонстраційний матеріал, розрізну азбуку, складові таблиці, картки з предметними та сюжетними малюнками, пересувну азбуку, технічні засоби навчання, комп'ютерні фільми, навчальний матеріал для ігрових вправ, комп'ютерні мультимедійні засоби, які б не містили неточності. Навчальний матеріал програми має викладатися системно і послідовно, враховувати логіку розгортання пізнавального процесу, методично оснащувати пошукову діяльність учнів.

4. Вимоги до обсягу знань учителя для успішного навчання дітей початкових класів української мови.

- Бути глибоко обізнаним з навчальною програмою для загальноосвітніх початкових закладів із навчанням українською мовою (1-4

класи, 2012, МОН України), укладеної відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року №462.

- Дотримуватись вимог програми МОН України до рівня загальноосвітньої підготовки учнів щодо вимог:
 - мовленнєвої змістової лінії (аудіювання, говоріння, читання, робота з дитячою книгою, письмо);
 - мовної змістової лінії (текст, речення, слово; звуки, букви, склад, наголос; правопис);
 - соціокультурної змістової лінії (лексика на позначення держави, столиці, державної символіки, реалій життя народу, національного мовленнєвого етикету, мовленнєвої поведінки, поводження в громадських місцях і т.п.);
 - діяльній змістової лінії (формування навчально-організаційних та навчально-інформаційних умінь і навичок).
- Знати зміст навчання, який будуть опрацьовувати діти під керівництвом учителя, оволодіваючи вмінням читати, писати, слухати, будувати зв'язне висловлювання, виконувати композиційні вправи, розв'язувати проблемні завдання.
- Володіти уміннями раціонально поєднувати методи та прийоми роботи, використовувати різноманітні форми діяльності для розвитку розумових здібностей молодших школярів та виявлення їх потенційних можливостей.
- Використовувати у процесі навчання грамоти інтерактивні методи з метою удосконалення в учнів умінь:
 - аналізувати виучуваний матеріал;
 - доводити правильність своєї відповіді;
 - порівнювати мовні явища;
 - будувати словосполучення, складати речення, будувати міні-тексти і т.п.

**Запитання для усвідомлення змісту лекції
«Методика навчання української мови
як педагогічна наука»**

1. Назвіть теоретичні складові методики викладання мови у початкових класах та їх мету.
2. Яка мета практичних складових методики викладання української мови?
3. Які джерела впливають на збагачення методики?
4. Яка система принципів, зумовлених завданнями всебічного розвитку, характерна для сучасної школи?
5. З якими науками тісно пов'язана методика навчання української мови?
6. Назвіть методи навчання української мови в початковій школі.
7. Які методи становлять окремий аспект на сучасному етапі розвитку методики мови?
8. Перерахуйте вимоги до обсягу знань учителя для успішного навчання учнів 1-4 класів української мови.

ЛЕКЦІЯ №2-3

(4 години)

ЛІНГВІСТИЧНА ОСНОВА НАВЧАННЯ ГРАМОТИ. ІСТОРІЯ МЕТОДІВ

ПЛАН

1. Особливості української фонетики і графіки.
2. Історія методів навчання грамоти.
3. Особливості сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти.

ЛІТЕРАТУРА:

47, 51, 52, 59, 61, 68.

1. Особливості української фонетики і графіки.

Здійснюючи навчання грамоти, майбутні фахівці початкової ланки освіти повинні знати, пам'ятати й усвідомлювати, що первинні уявлення про фонетичні та графічні одиниці учні одержують з опорою на їх істотні ознаки:

→ **ЗВУКИ** — чуємо, вимовляємо за допомогою мовленнєвих органів; розрізняємо на слух і за способом вимовляння.

Звуки бувають: голосні і приголосні.

Голосні звуки — складотворчі; можуть бути в словах наголошеними і ненаголошеними.

Приголосні звуки — розрізняють за вимовою: тверді й м'які; дзвінкі та глухі.

→ **БУКВИ** — це знаки, якими позначаються звуки на письмі так, як в математиці цифри, якими позначаються числа.

Вони бувають друковані й рукописні, малі і великі. Кожна з них має своє, тільки їй властиве, «ім'я» (назву).

В алфавіті (азбуці, абетці) їх — 33. Усі вони розташовані у певній, загальноприйнятій послідовності.

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє	Жж
<i>а</i>	<i>бе</i>	<i>ве</i>	<i>ге</i>	<i>ґе</i>	<i>де</i>	<i>е</i>	<i>є</i>	<i>же</i>
Зз	Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн
<i>зе</i>	<i>и</i>	<i>і</i>	<i>ї</i>	<i>йот</i>	<i>ка</i>	<i>ел</i>	<i>ем</i>	<i>ен</i>
Оо	Пп	Рр	Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц
<i>о</i>	<i>пе</i>	<i>ер</i>	<i>ес</i>	<i>те</i>	<i>у</i>	<i>еф</i>	<i>ха</i>	<i>це</i>
	Чч	Шш	Щщ	Ь		Юю	Яя	
	<i>че</i>	<i>ша</i>	<i>ща</i>	<i>знак м'якшення</i>		<i>ю</i>	<i>я</i>	

Наприкінці букварного періоду з метою удосконалення знань про назви вивчених букв доречно попрацювати з першокласниками за такою таблицею:

<i>1 група</i>	імена букв з однієї букви: <i>а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї</i>
<i>2 група</i>	імена букв з одного складу з голосним звуком [e] вкінці: <i>бе, ве, ге, ґе, де, же, зе, пе, те, це, че</i>
<i>3 група</i>	імена букв з одного складу, який починається голосним звуком [e]: <i>ел, ем, ен, ер, ес, еф</i>
<i>4 група</i>	імена букв з одного складу, який закінчується голосним звуком [a]: <i>ка, ха, ша, ща</i>
<i>5 група</i>	ім'я букви <i>йот (ій); знак м'якшення (ь)</i>

Такий підхід до узагальнення знань про букви алфавіту сприяє запобіганню помилок, коли діти називають букви би, ми, ви і т.д. (в цьому переконують спостереження за учнями в період навчання грамоти).

У роботі над звуками кожному майбутньому спеціалісту початкової ланки освіти доречно досконало знати відповідність та невідповідність між звуками та буквами українського алфавіту, щоб передати ці знання учням, бо вони є міцною опорою для успішного оволодіння культурою усного і писемного мовлення.

Опрацюючи **голосні** звуки та букви, якими вони позначаються, потрібно наголосити, що голосних звуків в українській мові **6** (шість). Вони можуть бути наголошеними й ненаголошеними. Усі голосні — складотворчі **[а], [о], [у], [е], [и], [і]** — на письмі позначаються **10** (десятьма) буквами: **а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї**.

Шість назв букв співпадає з вимовою звуків, а чотири букви (*я, ю, є, ї*) на початку слова й складу та після апострофа будуть позначати сполучення звука **[й]** з відповідним голосним. У позиції після м'яких приголосних букви *я, ю, є* будуть позначати **[а], [у], [е]**.

Обов'язково потрібно практично засвоювати ці знання, пояснюючи учням мовні фонетичні явища на прикладах проведення звуко-буквеного аналізу.

→ *я, ю, є* на початку слова — завжди 2 звуки:

Я в і р — 4 б., 5 зв. **Ю** н г а — 4 б., 5 зв. **Є** в г е н — 5 б., 6 зв.

↓

[йа]

↓

[йу]

↓

[йе]

Зв.: [й][а][в'][і][р]

Зв.: [й][у][н][г][а]

Зв.: [й][е][в][г][е][н]

Б.: *я в е і р*Б.: *ю е н г а*Б.: *є в е г е е н*

→ *я, ю, є* після голосних звуків будуть позначати 2 звуки:

*м о я**т в о є**с в о ю*

↓

[йа]

↓

[йе]

↓

[йу]

→ *я, ю, є* після приголосних позначають один звук та м'якість попереднього приголосного:

*п і с н я**с и н є**м о л ю с я*

↓↓

[н'][а]

↓↓

[н'][е]

↓

↓

↓

↓

[л'][у][с'][а]

→ *я, ю, є* після апострофа позначають два звуки:

*в' я н у т и**в' ю н и**п а м' я т а є*

↓

[йа]

↓

[йу]

↓

[йа]

↓

[йе]

→ букви *ї* та *щ* завжди будуть позначати два звуки незалежно від позиції в слові:

<i>ї</i> х а в	п о <i>ї</i> з д	м о <i>ї</i>	в' <i>ї</i> з д
↓	↓	↓	↓
[йі]	[йі]	[йі]	[йі]
<i>щ</i> а с т я	п р а <i>щ</i> у р и	к у <i>щ</i>	
↓ ↓ ↓	↓	↓	
[шч] [т'] [а]	[шч]	[шч]	

→ *ь* (знак м'якшення) не позначає звука:

б а т ь к о	н е н ь к а	д о н ь к а
↓	↓	↓
[∅]	[∅]	[∅]

→ буква *й* завжди позначає м'який приголосний:

р і <i>й</i>	к р а <i>й</i>	р о з м а <i>й</i>
↓ ↓ ↓	↓ ↓ ↓ ↓	↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓
[р'] [і] [й']	[к] [р] [а] [й']	[р] [о] [з] [м] [а] [й']

Опрацьовуючи приголосні звуки та букви, якими вони позначаються, потрібно наголосити, що за вимовою вони бувають тверді й м'які, дзвінкі та глухі. Учні повинні усвідомити, що до **м'яких приголосних** у початкових класах відносяться не тільки [д'] [т'] [з'] [с'] [ц'] [л'] [н'] [р'] [дз'], а й усі інші, які знаходяться у позиції перед голосним [і]: вінок [в'інок], гілка [г'ілка], жінка [ж'інка], кішка [к'ішка], півник [п'івник], фіалка [ф'іалка], хірург [х'ірург], вечір [веч'ір], шість [ш'іст'], щітка [шч'ітка].

М'якість приголосних ще може позначатися на письмі буквами я, ю, є, ь, коли вони стоять у слові після букв на позначення приголосних, які вимагають м'якої вимови: нянька [н'ан'ка]; Ньюра [н'ура]; лле [л':е]; батьківський [бат'к'івс'кий].

Майбутнім учителям потрібно запам'ятати, що в окремих випадках м'якість приголосних графічно не позначається, бо коли такі випадки звуко-буквеного аналізу слів трапляються, діти м'якість приголосних замінюють у звукових схемах позначкою твердих приголосних:

п і с н я	—	[= о - = о]	—	[= о = = о]
		⏟		⏟
		неправильно		правильно

з вірок — $[- = o - o -]$ — $[= = o - o -]$

{
неправильно

 {
правильно

Правильне читання і написання таких слів першокласники засвоюють за зразком, поданим учителем.

Про **дзвінки** та **глухі** приголосні учні 1 класу одержують тільки практичне уявлення. Аналізуючи слова з парами дзвінких та глухих приголосних, можна домогтися від дітей правильної вимови і правильного написання.

<i>Дзвінка</i>	<i>Глухо</i>
г р и б (гриб <u>очок</u>) ↓ пориста рослина	г р и ц (гри <u>щує</u>) ↓ вірусне захворювання
ка з к а (каз <u>очка</u>) ↓ літературний жанр (твір)	ка с к а (кас <u>очка</u>) ↓ головний убір

Вимовляємо приголосні в кінці слова та в кінці складу — **дзвінко**:
За-вод, дуб, бе-рег, гряд-ка, друг, сад, ряд, лож-ка, град.

Перевіримо правильну вимову, вимовляючи пари слів:
*Завод – заводи; дуб – дуби; берег – береги; грядка – грядочки;
 друг – з другом; сад – в саду; ряд – ряди; ложка – ложечки;
 град – градом.*

Використовуючи прийом «Закрийте пальчиками вухка», діти чувають дзвінки приголосні, а глухі — ні.

Наприкінці букварного періоду, коли діти будуть знати весь алфавіт, доречно роздрукувати учням алфавіт з іменами букв та числовою послідовністю кожної букви і взяти в квадратик букву **O**, а **К** та **Р** обвести кружечками.

Ознайомившись з такими позначками, першокласники досить добре запам'ятають, що всі букви до **O** — будуть позначати дзвінки приголосні, а після **O** — глухі приголосні. А «ка» та «ер» потрібно переставити місцями.

1 Аа а	2 Бб бе	3 Вв ве	4 Гг ге	5 Гг ге	6 Дд де	7 Ее е	8 Єє є	9 Жж же
10 Зз зе	11 Ии и	12 Іі і	13 Її ї	14 Йй йот	15 Кк ка	16 Лл ел	17 Мм ем	18 Нн ен
19 Оо о	20 Пп пе	21 Рр ер	22 Сс ес	23 Тт те	24 Уу у	25 Фф еф	26 Хх ха	27 Цц це
	28 Чч че	29 Шш ша	30 Щщ ща	31 Ь знак м'якшення		32 Юю ю	33 Яя я	

Така форма алфавіту знадобиться дітям і в наступних класах, коли на уроках мови є можливість не лише виконувати звуко-буквений аналіз слів, а й кодувати цифрами слова, окремі слова на виучуване правило в реченнях; частину прислів'їв, римовані слова, слова з префіксами і т.п.

Наведемо декілька прикладів таких вправ:

1. Запишіть слова, підставляючи замість цифр порядковий номер букв в алфавіті, і проаналізуйте їх за звуковим складом (слова добираються до виучуваної теми).

Завдання

Виконання дітьми

1, 14, 22, 23, 21, 11 — **а йстри** [ó = --- о]

2. Вставте потрібне слово в речення (тема «Апостроф»).

Духмяний чай можна заварити з 17, 33, 23, 19, 32 та мелісою.

3. Додайте другу частину прислів'я за порядковими номерами букв в алфавіті до кожного слова і поясніть його значення.

Посієш вчасно — 26, 16, 12, 2 / 3, 21, 19, 6, 11, 23, 31 / 21, 33, 22, 18, 19.